

FORT ORDONNANS

UITGAVE VAN KUSTVERDEDIGINGSMUSEUM 'FORT AAN DEN HOEK VAN HOLLAND'

Samenwerking met Legermuseum

'Men kan nu permanent bijzondere stukken zien'

Het Nederlands Kustverdedigingsmuseum werkt sinds 5 september 1992 officieel samen met het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum Generaal Hoefia te Delft. 'Al het materiaal dat betrekking heeft op de kustverdediging mogen we nu hier in het Fort exposeren', zegt een trotse voorzitter Jan Wouters.

De contacten met het Legermuseum bestonden al langere tijd. 'Wij hadden eerder veel materiaal geexposeerd, dat we in bruikleen hadden gekregen van het Legermuseum.

Wij nemen nu in feite een deel van hun werk, hun taak, over. Het Legermuseum kan niet die

Dankzij het Legermuseum heeft het Fort nu een vestingkanon, dat als een 'eye-catcher' bij de ingang staat. Het kanon is oorspronkelijk gebouwd voor het Fort Pannerden. Begin deze eeuw ontstond het idee er een mobiel kanon van te gaan maken door het op een spoorwégwagon te zetten.

aandacht aan de kustverdediging besteden als wij hier in het Fort.

Zij kunnen hooguit speciale tentoonstellingen over dit onderwerp inrichten.'

Dankzij de overeenkomst kan het publiek nu permanent bijzondere stukken zien die anders in de magazijnen zouden blijven staan.

Het Fort zelf zou een dergelijke collectie overigens nooit zelf hebben kunnen opbouwen. Wouters: 'Aan veel materiaal is niet meer te komen.'

Het Fort kan ook, als het nodig is, de hulp inroepen van deskundigen van het Legermuseum.

Promotie

Voor de nabije toekomst wordt, wat de samenwerking betreft, ook gedacht aan de promotie. 'Wij zouden in een gezamenlijke folder kunnen verwijzen naar zowel het Legermuseum als het Kustverdedigingsmuseum.

Ook zouden we bijvoorbeeld elkaars promotie-artikelen kunnen gaan verkopen.'

Het vestingkanon kwam naar Hoek van Holland. Het zou nooit op een spoorwégwagon gebruikt worden. Achteraf gezien was het toch niet zo'n goed idee... Het zou nog geruime tijd ingezet worden als 'oefenkanon' voor degenen die in Pannerden gelegerd waren en die daarvoor naar Hoek van Holland over kwamen. Het kanon kwam uiteindelijk terecht in de opslagplaats Wieringerschans van het Legermuseum. In roestige onderdelen is het overgebracht naar Hoek van Holland, waar het kanon volledig is gerestaureerd.

FOTO'S: KUSTVERDEDIGINGSMUSEUM

Nieuwe uitgave

Voor U ligt de eerste editie van de 'Fort Ordonnans', waarin opgenomen het INFOrtBULLETIN. Voortaan krijgt U de 'Fort Ordonnans' vier keer per jaar toegestuurd.

Nieuwtjes, wetenswaardigheden of leuke herinneringen aan het fort, die in de 'Fort Ordonnans' opgenomen zouden kunnen worden, kunnen worden gestuurd naar Postbus 9, 3150 AA Hoek van Holland.

Wij hopen, dat U in de toekomst met genoeg naar de 'Fort Ordonnans' zult uitkijken.

J. Wouters
voorzitter

Boek over Fort

D. Ruis heeft een boek geschreven over het Kustverdedigingsfort. In een voorwoord zegt Ruis:

Het idee om het 'Fort aan den Hoek van Holland' en haar geschiedenis te beschrijven, is voortgekomen uit de vraag om informatie over het kustverdedigingswerk. Het resultaat hiervan is de beschrijving van de ontstaansgeschiedenis, de geschiedenis, de bemanning, de indeling en de bewapening van het verdedigingswerk.'

INHOUD

2

Oudgediende van Villet:
'Het was een gouwe tijd'

3

Restauratie 'Biber' een
hels karwei

4

Bunker Tobrouk nieuwe
publiekstrekker

Oud-gediende Leen van vliet: 'Het was een gouwe tijd'

Bijna een jaar heeft Leen van Vliet als dienstplichtig militair gediend in het Fort. 'Een gouwe tijd', blikt de huidige secretaris van de werkgroep Oud Gedienden terug.

Van Vliet is een 'Marine-man'. Op 23 januari 1950 meldde de dienstplichtig militair zich in Voorschoten. Via het MOK in Hilversum kwam hij op 23 mei 1950 terecht bij de Onderzee-dienst in de Rotterdamse Waalhaven. Van Vliet, Hoekenees van geboorte, kwam op eigen

Wisseling van de wacht

In de werkgroep oud-gedienden is er een wisseling van de wacht geweest. De heer en mevrouw Van der Graaf hebben, na zich vijf jaar met groot enthousiasme te hebben ingezet, hun taak neergelegd. De heer P. Broek is nu de heer Van der Graaf opgevolgd als voorzitter. De plaats van de heer Broek is inmiddels ingenomen door de heer G. den Harder.

Historisch schouwspel op video

De Hoekse Filmclub heeft een videoband gemaakt van het historisch schouwspel, dat de Saluutbatterij Atkins uit Delft vorig jaar heeft opgevoerd op het terrein van het Kustverdedigingsmuseum. De beelden zijn kortgeleden gepresenteerd in het Fort.

FOTO: SUTHOFF PERS - AAD V.D. DRIFT

verzoek op 15 november naar wat toen heette de Marine-Kazerne in Hoek van Holland. Het Fort dus. Hij zou er blijven tot 18 oktober 1951, waarna hij als matroos 2e klas voor een weekje naar Voorschoten moest om daarna definitief met groot verlof te kunnen gaan. Het Fort was in de tijd dat Van Vliet er diende, onder commandant Nagtglas en luitenant Pik, een opslagplaats voor allerlei goederen. 'Een puinzooi was het er'. Van Vliet was verantwoordelijk voor de opslag - in een van de kamers aan de Fortgracht - van onder meer de trossen van sleepboten en de hangmatten.

De militairen zelf sliepen in een grote barak, die stond op het terrein van wat nu de Marechaussee is. 'Je had er een lokaal voor de wacht, een eetzaal, een ziekenboeg met de 'ziekenpa'. Ook schoenmaker De Niet, een Scheveninger, had er een ruimte. We sliepen er met zo'n man of tachtig.'

Het Fort was in feite totaal ongeschikt als opslagplaats omdat het er zo vochtig was. Met turf-kacheltjes werd geprobeerd de voorraden droog te houden. Dienstplichtigen als Van Vliet maakten van die op-

Zaterdag 15 mei vond de reunie plaats van oud-gedienden van de Koninklijke Landmacht. Het ging hier om mannen die tot en met de meidagen van 1940 in of in de directe omgeving van het Fort gelegerd waren. Een middag lang haalden zo'n 120 personen herinneringen op aan lang vervlogen tijden. Onder hen was ook de 90-jarige heer A. Kooijman uit Haarlem, die in 1922 in Hoek van Holland was gelegerd. Deze middag kon er in Kamer 31 'als extraatje' een video-film worden bekeken over de bevrijding van Walcheren in 1945. Deze film was door een van de oud-gedienden meegenomen naar het Fort.

FOTO: WESTLANDS FOTOBUREAU

gevoerde warmte weleens misbruik. 'Ik kan me herinneren dat ik eens op die stapel slaapzakken een tukkie heb gedaan. 'Effe de lijn trekken' noemden we dat. Tot ik opeens een brul hoorde bovenaan de trap. Daar stond onze baas, Bootsman Piet Overbeke. Elke keer als ik hier onderaan de trap loop, zie ik hem nog staan...'

Mazzel

Van Vliet had de mazzel als Hoekenees bijna elke avond gewoon naar huis te kunnen gaan om daar te overnachten. Moest hij eens een keer wacht lopen, dan wilde zijn 'slapie' Bert Verhoef het meestal wel overnemen.

Van Vliet: 'Bijna elke avond kon ik hier om vijf uur de poort uitgaan. Naar huis. Het was echt een goudmijn hier. En als ik er eens niet was bij het ochtendappel - baksgewijs noemden we dat - dan zeiden we meteen: oh, Van Viet slaapt zeker thuis. Het was geen enkel probleem dat ik pas om half negen de poort kwam inzeilen.'

Van Vliet was ook aangesteld als hofmeester. 'Zeuntje' heette dat in het Marine-jargon. 'Ik moest de eetzaal met van die Bakstafels - er staan er nog een paar compleet met banken in het Fort - bijhouden. Opdiene, afruimen.'

RWS8

Daarnaast - multi-funktioneel inzetbaar zou dat in 1993 heten - hield hij de wacht op de RWS8, een sleepbootje dat in de Hoekse Haven lag. Ook dat was een gouden tijd, zeker als zijn vriendin - zijn huidige vrouw die hij in Hilversum had

leren kennen - een weekendje over was... Van Vliet was verder de 'mengkraan man' van het Badhuis, dat in de directe nabijheid van de oude torpedo-loodsden bij de Haven stond. 'Er was maar een mengkraan voor al die cabines. De een schreeuwde dat hij warmer water wilde. Voor de ander moest het kouder worden. En daar stond ik dan midden in...'

IN MEMORIAM

De Werkgroep Oud Gedienden heeft de volgende kennisgevingen van overlijden ontvangen:

J. Doelman, ltg. 1915, pants.frt.art., overleden 22 juni 1992

F. van Pamelan, ltg. 1935, reg.-kustart., overleden 4 juli 1992

J.A. van Lier, ltg. 1918, pants.frt.art., overleden 22 juli 1992

A.G. v.d. Weiden, ltg. 1939, reg.-kustart., overleden 14 september 1992

C. de Voogd, ltg. 1939/1, reg.-kustart., overleden 28 september 1992

J. Belgraver, ltg. 1922, reg.-kustart., overleden 31 januari 1993

A. v.d. Helm, ltg. 1939, reg.-kustart., overleden 15 maart 1993

T.J. Boksmans, ltg. 1927, reg.-kustart., overleden 27 april 1993

Het bestuur wenst de nabestaanden veel sterkte toe bij het verwerken van het verlies.

Vanaf 3 juli voor publiek te bezichtigen

Restauratie 'Biber' een hels karwei

De restauratie van de 'Biber' is bijna afgerond. Op 26 juni wordt dit eenmans-duikbootje officieel als museumstuk gepresenteerd. Vele vrijwilligers hebben de afgelopen jaren enorm veel tijd gestoken in het opknappen van dit bootje, dat op 15 mei 1990 uit de monding van de Nieuwe Waterweg is opgevisst.

De duikbootje was in feite één kruk roest. Het had zo'n 45 jaar in het zee water gelegen en daarna nog zo'n jaartje aan wal. Dat laatste had zo zijn reden. Zowel het Marine Museum in Den Helder, het Kustverdedigingsmuseum als de Duitsers hadden interesse in dit, ondanks de roest, puntgave bootje. Er zijn er niet zoveel van overgebleven. Louis Blonk, een van de enthousiaste restaurateurs: 'Er zijn er in totaal zo'n 300 gemaakt. Een deel daarvan werd eind 1944 gestationeerd in de Hoekse Poortershaven. De 'Bibers' werden ook aan boord van de Duitse oorlogsschepen meegenomen. Ze werden ingezet om vijandelijke convooien aan te vallen.'

Minimale zitplaats

'Biber' bestond uit een romp met daarin een motor en een minimale zitplaats voor de piloot. Zijn bovenlijf stak via een koepel boven de romp uit. Hij moest 'op het oog' navigeren. Aan weerszijden van de romp was een torpedo aangebracht. Het was, zoals Louis benadrukt, 'een technisch volwaardige duikboot'. In de praktijk bleken het echter een soort

Er zijn totaal maar zo'n 300 'Bibers' gemaakt.

FOTO: KUSTVERDEDIGINGSMUSEUM

'kamikaze-bootjes' te zijn. Louis: 'Als de torpedo's waren afgeschoten, werden de 'Bibers' onstabiel. Heel wat piloten wisten daardoor niet terug te komen. Vaak ook hadden ze te weinig brandstof aan boord om naar de thuisbasis terug te kunnen varen.' Wat er met de piloot is gebeurd van de 'Biber' die nu in het Fort ligt, zal wel eeuwig een raadsel blijven. Toen het bootje werd opgevisst, zat er niemand meer in. Het was overigens op zich een sensationele gebeurtenis. Omdat de torpedo's nog op scherp stonden, zo hadden duikers onderzocht, moest een deel van Hoek van Holland worden afgezet. De Marine Duikdienst wist zonder ongelukken de mijnen te laten ontploffen. En de strijd om de 'Biber' begon. Uiteindelijk wist het Fort het duikbootje naar zich toe te halen.

Rot baan

De 'Biber' is volledig gedomonteerd. Louis heeft zich vooral beziggehouden met het motorische gedeelte. Het giet-

werk was nog in vrij goede staat. De aluminium onderdelen waren echter helemaal weggerot. 'De grote delen zijn gegrit. De kleine onderdelen heb ik met een staalborstel schoongemaakt. Een rot-baan! Er kwam hele fijne, droge stof vrij. Drie weken later vond je het nog terug in huis.' Inmid-

van dit bijzondere bootje. In een vitrine komt onder meer een beeltenis te staan van een piloot in een origineel 'Biber'-jack.

Koepel

Het enige wat ontbreekt is de koepel. Louis: 'Er wordt gezegd, dat deze nog op de bodem van de Nieuwe Waterweg ligt. Maar die koepel was van aluminium. Waarschijnlijk is er door inwerking van het zee water weinig van overgebleven. We hebben er bewust voor gekozen geen koepel na te maken. Dit omdat we het duikbootje

dels wordt de laatste hand gelegd aan de 'Biber', die op een bijzondere manier wordt tentoongesteld. 'Hij is in de lengte in drieën gehakt, zodat de bezoeker een goed idee kan krijgen van de binnenkant. Tussen de verschillende delen wordt perspex aangebracht. De torpedo's worden apart aan weerskanten neergelegd. Rondom de 'Biber' wordt via foto's en teksten de geschiedenis verteld

willen laten zien, zoals deze gevonden is.'

Officiële presentatie

De officiële presentatie van de gerestaureerde 'Biber' heeft plaats op zaterdag 26 juni tijdens een besloten bijeenkomst.

Het duikbootje is voor het publiek voor het eerst te bezichtigen in het weekend van 3 en 4 juli.

FORT ORDONNANS

Uitgever van de stichting 'Fort aan den Hoek van Holland', beheerder van het Nederlands Kustverdedigingsmuseum, Stationsweg, Postbus 9, 3150 AA Hoek van Holland.
Telefoon 01747-82898.

Voorzitter J. Wouters.

Redactie: Marijke Brabander
Vormgeving: Koos Jeremiasse

Openingstijden 1993

Het Kustverdedigingsmuseum is in 1993 nog geopend op 3 en 4 juli (Hoekse Havendagen), 7 en 8 augustus, 4 en 5 september, 11 september (Monumentendag), 2 en 3 oktober en 6 en 7 november.

Openingstijden op zaterdag van 13.00 tot 16.00 uur en op zondag van 10.00 tot 16.00 uur.

Toegangsprijzen: volwassenen 3,50; kinderen van 4-12 jaar en 65-plussers 2,-.

VVV-rondleidingen

In de zomermaanden worden er, in samenwerking met de VVV Hoek van Holland, speciaal voor toeristen rondleidingen gegeven op 29 juni; 6, 8, 13, 15, 20, 22, 27 en 29 juli; 3, 5, 10 en 12 augustus.

Men kan zich voor deze rondleiding, die om 13.30 uur begint, inschrijven bij de VVV, Hoekse Brink, te Hoek van Holland, telefoon 01747-82456, tegen betaling van 3,-.

Afwijkende tijden

Voor groepen van minimaal tien personen kunnen er op afwijkende tijden rondleidingen worden georganiseerd. De kosten daarvan bedragen 3,- per persoon.

Voor een afspraak kan contact worden opgenomen met het Kustverdedigingsmuseum op 01747-82898; met J. Admiraal (coördinator rondleidingen) op 01747-83387; met J. Wouters op 01747-83128.

Begunstigers

Het Kustverdedigingsmuseum wordt mede in stand gehouden door begunstigers.

Men kan begunstiger worden door minimaal 25,- over te maken op rekeningnummer 32.32.90.906 bij de Rabobank ten name van de Stichting Fort aan den Hoek van Holland. Het postbanknummer van de Rabobank is 43.544.

Met een eenmalige bijdrage van minimaal 500,- kan men 'Begunstiger voor het leven' worden.

Bedrijven kunnen zich aanmelden als donateur. Dit kost minimaal 50,- per jaar.

Zowel begunstigers als donateurs ontvangen een gezinskaart, waarop tijdens de open dagen gratis het Kustverdedigingsmuseum kan worden bezocht. Verder ontvangt men vier keer per jaar de 'Fort-Ordonnans'.

Lek geeft wateroverlast

Het Fort is voorzien van een ingenieus watersysteem. Het hemelwater wordt via druipkokers geleid naar 'bassins' die onder de gangen van het Fort liggen. Het 'teveel' verdwijnt via de fort-grachten door een buizenstelsel naar de Nieuwe Waterweg. Inmiddels blijkt er in dit laatste gedeelte iets mis te zijn. Het water kan niet meer weg. Het gevolg is, dat de lagere gedeelten van het Fort al enkele keren onder water hebben gestaan. Er wordt inmiddels naarstig onderzoek gedaan naar het 'lek' in de leiding.

Fort heeft bunker

Sinds 21 december staat er bij de ingang van het Fort een 'Tobrouk', een bunkertje dat was ingegraven op het Vianda-terrein in Hoek van Holland. Het geval was veel zwaarder dan was gedacht. Een tonnetje of 18, zoals werd verwacht, had de kraan (van Boekstijn) moeiteloos uit de grond kunnen tillen. Maar een bunker van 28 ton is andere koek...

Ook de plaatsing op het Fort-terrein ging niet van een leien dakje. Er was al een gat gegraven waarin de 'Tobrouk' zou worden geplaatst, maar de hoop zand die dat opleverde, moest eerst verplaatst worden om de kraan dichterbij te kunnen laten komen. Zo niet, dan had de kans erin gezeten, dat de kraan was omgekieperd.

Het kostte veel tijd en veel moeite. Maar het resultaat is er naar. Het Kustverdedigingsmuseum heeft er weer een publiekstrekker bij.

FOTO: SIJTHOFF PERS - HANS KEIJZER

Maquette in Naarden

In de vesting Naarden staat sinds kort een maquette van het Fort aan den Hoek van Holland. In de vitrine vinden de bezoekers verder onder meer kaarten van het Hoekse Fort.

Eigen houtje

'Er is uit het hele land enorm veel belangstelling voor de rondleidingen.

Dat is ook de reden geweest, dat we dit jaar het aantal VVV-rondleidingen hebben uitgebreid.

Er zitten ook veel mensen bij die eerst op eigen houtje het museum hebben bezocht en er zo geïnteresseerd in zijn geraakt, dat ze graag nog een keer terug willen komen om professionele tekst en uitleg te kunnen krijgen.'

(Eefje Drost, directeur VVV Hoek van Holland).

Bijzonder

'Elk jaar geven we aan de diploma-uitreiking een bijzondere tintje.

Dit keer hebben we gekozen voor een bijzondere lokatie.'

(Voorzitter EHBO-Hoek van Holland tijdens de diploma-uitreiking, die in het Kustverdedigingsmuseum plaats vond.)

Altijd

'Hij is hier altijd. Binnenkort richt hij hier vast een kamer in...'

(Vrijwilliger plagend over een collega, die gigantisch veel tijd in het Fort steekt).

Hoog bezoek

Onder de vele gezelschappen die de afgelopen maanden een kijkje hebben genomen in het Fort, bevond zich ook de Historische Kring Benthuisen.

Onder hen was de heer Schulte, de opvolger van Lou de Jong bij het Rijks Instituut Voor Oorlogsdokumentatie.

Twee reünies

'We begonnen in het prille begin, het was 1987, met zo'n 40 oud-gedienden, zowel van Landmacht als Marine. Drie jaar later werd een werkgroep van oud-gedienden opgericht. Deze kwam via-via op het spoor van steeds meer mannen die in het Fort gediend hadden. Uiteindelijk moesten we noodgedwongen twee aparte reünies per jaar gaan houden.

We kennen nu in totaal zo'n 300 oud-gedienden, die de bijeenkomsten regelmatig bezoeken.'

(Leen van Vliet, secretaris werkgroep Oud-gedienden).